

Ce vreau să fiu când voi fi mare?

Explorarea timpurie a oportunităților de carieră

„Ce vrei să fii când vei fi mare?” este una dintre întrebările comune din perioada copilăriei, pe care adulții le pun celor mici sau mari. Răspunsurile se schimbă repede: medic, profesor, pilot, polițist, programator, coafeză, fotbalist sau apar în forme combinate, ca de exemplu medic și dansatoare, polițist și pompier, ceea ce provoacă amuzamentul auditoriului.

Dar în spatele acestor răspunsuri începe să se construiască ceva important, copilul încearcă să înțeleagă cine este, ce îi place, la ce se pricepe și ce loc ar putea avea în lumea adulților.

Orientarea în carieră nu începe în clasa a VIII a, odată cu alegerea liceului și nici în clasa a XII a, când apare întrebarea despre facultate sau despre primul loc de muncă, iar cercetările despre dezvoltarea carierei arată că primele reprezentări despre profesii, muncă și propriile posibilități apar din copilărie.

A explora nu este despre a decide devreme.

Un copil de nouă ani nu are nevoie să știe ce profesie va avea. Are nevoie să descopere că există profesii diferite, să pună întrebări, să observe oameni la lucru și să înceapă să lege ceea ce îi place de ceea ce poate face.

La această vârstă, întrebarea potrivită nu este „Ce meserie îți alegi?”, ci mai de ajutor ar fi întrebările acre să stimuleze curiozitatea: „Ce îți place să faci?”, „Ce ai vrea să afli?”, „Ce activitate te face să uiți de timp?”, „Cum lucrează oamenii care fac meseria aceasta?”.

Aceste conversații pregătesc terenul pentru alegerile de mai târziu.

În adolescență, explorarea devine mai organizată, tânărul caută informații despre ocupații, compară variante, își observă interesele și abilitățile și încearcă să înțeleagă legătura dintre școală, formare și muncă. Un plan de carieră începe astfel din întrebări și experiențe, nu din alegerea grăbită a unei profesii.

Aici familia are un rol care merită privit cu atenție.

Un studiu realizat pe 441 de adolescenți români, cu vârste între 12 și 19 ani, a analizat legătura dintre comportamentele părinților și explorarea carierei. Cercetătorii au urmărit sprijinul oferit de părinți, interferența lor în alegeri, lipsa de implicare și optimismul adolescenților, iar rezultatul care atrage atenția este simplu: adolescenții care au perceput un sprijin parental redus au raportat și un nivel redus de explorare a carierei, indiferent cât de optimiști erau.

Optimismul nu pare să poată compensa absența sprijinului.

În schimb, atunci când adolescenții au perceput un sprijin parental ridicat, cei cu un nivel mai ridicat de optimism au raportat și mai multă explorare a carierei. Cele două resurse, cea venită din relația cu părinții și cea legată de modul în care adolescentul privește viitorul, pot lucra foarte bine împreună.

Ce înseamnă însă sprijin parental?

Nu înseamnă deloc așa cum am fi tentați să interpretăm, ca părintele să aleagă în locul copilului. Nu înseamnă nici să îi spună ce profesie „are viitor”, ce liceu trebuie să urmeze sau ce facultate îi garantează succesul – deși foarte mulți părinți o fac sau o impun.

Sprijinul poate lua forme mult mai simple. Părintele ascultă, întreabă, caută informații împreună cu adolescentul, îl încurajează să își observe interesele și abilitățile, îl pune în contact cu oameni care practică meserii despre care copilul este curios, discută despre avantaje, dificultăți, pregătire și viața de zi cu zi din perspectiva profesiei, dar mai ales, îi lasă adolescentului loc să gândească.

Cercetările citate în studiul românesc arată o diferență între sprijin și interferență. Când părinții controlează alegerile, își impun propriile preferințe sau trec peste dorințele copilului, iar ca efect, adolescenții tind să se implice mai puțin în explorarea carierei.

La celălalt capăt se află părintele care nu se implică deloc, iar această variantă nu îl ajută în nici un fel pe adolescent. Lipsa de interes a familiei față de întrebările despre educație și profesie a fost asociată în cercetările prezentate cu dificultăți mai mari în luarea deciziilor și cu un progres mai redus în construirea direcției profesionale.

Așadar, între „aleg eu pentru tine” și „este viața ta, descurcă-te” există un spațiu mult mai sănătos: „este alegerea ta, iar eu sunt aici să te ajut să o cercetezi” și această diferență schimbă rolul părintelui.

Părintele nu trebuie să devină specialist în piața muncii, pentru că în acest nou context actual, nici nu are cum, câtă vreme nu putem cunoaște toate ocupațiile care vor exista peste zece sau cincisprezece ani. Însă ceea ce poate face este să păstreze deschisă conversația despre viitor și să încurajeze curiozitatea copilului.

Acest lucru contează și pentru că informațiile adulților despre profesii pot rămâne în urma schimbărilor din economie, pentru că sub ochii noștri în prezentul acesta, unele ocupații se transformă, altele apar, iar tehnologia schimbă sarcinile din profesii pe care le cunoaștem deja. Un sfat bazat doar pe experiența profesională a generației părinților poate să nu fie suficient pentru alegerile generației copiilor, din simplul motiv că, acele coordonate care i-au conținut deciziile și experiențele, azi sunt schimbate într-o asemenea măsură, cât să nu se potrivească mai deloc.

Școala completează ceea ce începe familia – așa este și așa va trebui să fie.

Consilierea carierei poate oferi elevului contexte în care să se cunoască, să cerceteze ocupații, să compare informații și să pună la încercare propriile presupuneri. Un elev poate spune că vrea o anumită profesie pentru că îi place imaginea ei, fără să știe cum arată o zi obișnuită de muncă în acel domeniu, ia aici este debutul explorării autentice:

- Ce face omul respectiv într-o zi de lucru?
- Ce trebuie să învețe?
- Cu cine lucrează?
- Ce probleme rezolvă?
- Ce responsabilități are?
- Ce parte a acelei activități mi-ar plăcea și ce parte mi-ar fi greu să accept?

Astfel de întrebări mută discuția de la profesia imaginată la profesia cercetată.

Explorarea timpurie are și un alt rol : îi poate împiedica pe copii să elimine prea repede opțiuni despre care știu prea puțin. Stereotipurile despre profesii, mediul familial, accesul redus la informații sau experiențele limitate pot micșora harta posibilităților înainte ca elevul să aibă ocazia să o cunoască, iar pentru copiii care au acces la puține modele profesionale, școala poate lărgi această hartă. Un copil nu poate deveni curios în legătură cu o ocupație despre care nu știe că există și nici nu poate pune întrebări despre un domeniu pe care nu l-a întâlnit niciodată. O alegere făcută dintre trei variante cunoscute nu este aceeași cu o alegere făcută după ce ai cercetat douăzeci. Din aceste motive nu putem confunda *orientarea timpurie* cu *alegerea timpurie*.

Dacă în clasele primare putem vorbi despre oameni și ocupații, în gimnaziu putem lucra mai mult cu interese, abilități, valori și explorarea domeniilor profesionale, iar la liceu putem adăuga compararea alternativelor, experiențe directe, trasee educaționale și construirea unui plan. În acest mod copilul în loc de o etichetă profesională, primește timp să se cunoască, pentru că timpul contează. Ne dă seama că o alegere făcută la paisprezece ani nu apare într-o singură zi, ci în

spatele ei, se află ani de experiențe, mesaje primite de la adulți, reușite, eșecuri, modele profesionale, întrebări, curiozități și ocazii de a încerca.

De aceea, poate că întrebarea „Ce vrei să fii când vei fi mare?” poate fi urmată de : „Ce te face curios?” , „Ce ai vrea să încerci?” , „Ce ai vrea să afli despre meseria aceasta?” , „Cum putem verifica dacă ți s ar potrivi?”, „Ce ai descoperit despre tine?”

Din astfel de conversații copilul nu pleacă neapărat cu un răspuns, ci cu ceva mai folositor: începe să învețe cum să caute răspunsul.

Aceasta poate fi una dintre cele mai bune forme de pregătire pentru un viitor profesional pe care nici adulții nu îl pot descrie încă în întregime.